

Barne-, ungdoms-
og familiedirektoratet

OPPLÆRINGSMATERIELL FOR TILSYNSPERSONER

Verktøykasse

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

Postadresse

Postboks 2233
3103 Tønsberg

Besøksadresse

Stensberggaten 27
0170 Oslo

Sentralbord

466 15 000

ISBN/ISSN: 978-82-8286-257-8

Nedlastning: www.bufdir.no/fosterhjem/tilsyn/

Foto: colourbox.com

INNHold

Verktøykasse

Øvelse 1: Da jeg flyttet hjemmefra	5
Øvelse 2: Å flytte på folk.....	6
Øvelse 3: Null, pluss og minus.....	11
Øvelse 4: Anne og Marie	15
Øvelse 5: Matvarebutikken.....	25
Øvelse 6: Matvarebutikken.....	27
Øvelse 7: Min bror Morten	29
Øvelse 8: En mors opplevelse.....	32
Øvelse 9: Ulike former for tap	33

Øvelse 1: Da jeg flyttet hjemmefra

Be deltakerne tenke tilbake på den dagen de selv flyttet hjemmefra. En av foredragsholderne innleder med å fortelle om sine erfaringer og følelser rundt dette oppbruddet. La deretter deltakerne komme til med sine historier.

Når alle har fortalt sin historie, kan en av lederne oppsummere erfaringene. De viste kanskje at noen oppbrudd var planlagte og udramatiske, mens andre ble opplevd som vanskelige og skremmende. Noen flyttet kanskje i ung alder, mens andre ble boende lenge hjemme.

Felles for alle er at det å forlate foreldrehjemmet var et naturlig skritt i utviklingen mot å bli et voksent selvstendig individ.

Øvelse 2: Å flytte på folk

Hjelpemiddel: En søppelsekk.

Målet med denne øvelsen er å gi deltakerne opplevelser og tanker omkring hvordan mennesker kan påvirkes av en atskillelse. Øvelsen gir også et bilde av hvordan kvaliteter og styrke på tilknytningen til den man skilles fra virker inn på opplevelsen av tapet. Etter selve øvelsen trekkes paralleller til situasjonen når barn blir plassert i fosterhjem. Det er viktig at den som leder øvelsen er godt forberedt. Øvelsen vekker ulike reaksjoner hos deltakerne, blant annet avhengig av deres tidligere erfaringer med tap. Noen kan nylig ha opplevd et tap som ikke er ferdig bearbeidet. For dem kan øvelsen vekke angst eller sorg. Påpek at det er helt frivillig å delta i øvelsen. Følg godt med deltakerne, og legg merke til reaksjonene. Det er viktig at deltakerne føler seg avslappet og at deres fantasi får fritt spillerom.

Begynn historien sittende. Snakk rolig og langsomt. Legg inn korte pauser på noen sekunder, dette fremmer konsentrasjonen.

Selve øvelsen:

Plassering av barn utenfor hjemmet, skjer ofte svært plutselig. Naturligvis forsøker vi å forberede barna, men vi må huske at barns oppfatning av tid og rom er annerledes enn voksnes. Selv om vi forsøker å forberede barn nøye, kan de likevel oppleve at flyttingen kommer som en overraskelse. For å kunne forstå hvordan det føles å bli tvunget til å flytte fra et kjent miljø og gi seg inn i nye relasjoner, skal vi nå forestille oss et hendelsesforløp. Det er min oppgave å gå igjennom dette hendelsesforløpet sammen med dere. Sett dere nå godt til rette. Dere skal ikke notere noe, bare lytte til hva jeg sier. Dere kan gjerne lukke øynene. Nå begynner jeg historien.

Alle vi som sitter her har en ting til felles. Vi har alle et hjem vi kan gå til. Stemmer det? Ta deg nå litt tid og tenk på hjemmet ditt. Du har kanskje et favorittsted der, et rom, en hyggelig krok eller en yndlingsstol. Hvilket sted er spesielt for deg? Og for deg? Har du også et slikt sted? Det er sikkert også noe du er misfornøyd med i hjemmet ditt. Kjøkkenet er for trangt, avløpet på badet er kanskje tett, eller ugresset i hagen begynner å ta overhånd. Hva er du misfornøyd med hjemme hos deg?

(Vent noen sekunder så alle rekker å tenke seg litt om.)

Tenk på de du bor sammen med hjemme mannen eller kona di, barna dine, en venn eller venninne, kanskje en hund eller en katt. For deg som er enslig er kanskje husdyret det viktigste du har. Selv om

det er noen ting du er misfornøyd med, er de du bor sammen med det kjæreste du har. HØR NÅ GODT ETTER!

(Lederen reiser seg brått, inntar en bestemt holdning, men bruker normalt toneleie).

Jeg er en person som har makt. Det er jeg som bestemmer hvor du skal bo, og jeg kan flytte deg dit jeg vil. Jeg flytter nemlig på folk. Jeg henter mennesker i hjemmene deres og kjører dem til et annet hjem med fremmede mennesker. I kveld skal jeg flytte hver og en av dere til en annen familie. Jeg håper at alle har fulgt med og forstått hva jeg sier.

I dag skal jeg flytte hver eneste en av dere til en ny familie. Et eller annet sted venter en familie på deg som er mamma, og på deg som er pappa; en mamma som deg, en pappa som deg. Familien har ventet lenge på deg, og i dag kommer det endelig til å skje. Familien er veldig glad for at du skal komme. Hva synes du om dette? Og du? Og du?

(Hvis noen av deltakerne sier at de ikke vil være med til den nye familien, svarer lederen bestemt at alle må følge med. Hvis noen sier at de vil stikke av, sier lederen at hun vil følge etter og finne henne og kjøre henne til den nye familien. Hvis noen spør lederen hvorfor hun gjør dette, så svarer hun vennlig men bestemt at det er jobben hennes. Diskuter ikke.

Bli i rollen. Det kan være at mange av deltakerne har spørsmål, men lederen har ingen svar. Hun bare flytter på folk.)

OK, nå kommer jeg for å hente deg til din nye familie. De gleder seg veldig til at du kommer. La meg se du har akkurat 30 sekunder på deg til å pakke sakene dine i denne søppelsekken. (Hold søppelsekken åpen.) Du får bare ta med deg det du får plass til i sekken. Du kan ikke ta med deg noen mennesker eller dyr, det er det ikke plass til i den nye familien. Tenk litt over hva du vil ta med deg. Hva tar du med deg? Og du? Og du? Bra. Nå er vi klare til å dra. Jeg har sagt at ingen mennesker eller dyr kan følge med. Vi går ut gjennom ytterdøra. Kikk for sikkerhets skyld tilbake en siste gang.

Vink til de som blir igjen hjemme. Se på ansiktene deres. Hvordan ser de ut? Hvordan tror du de føler seg?

Vi er nå på vei til ditt nye miljø. Det ser vakrere ut enn det du kom fra. Det er mye grønnere og flere trær. Husene er større og finere. Familien du kommer til har flere penger enn din gamle familie. Du kommer til å få alt du ønsker deg. Hvordan føler du deg nå? Hvilke spørsmål tenker du på? Og du?

(La deltakerne få stille spørsmål. Sannsynligvis vil de spørre: Hvorfor hentet du meg? Hvor lenge må jeg være her? Får jeg treffe familien min igjen? Hvordan ser min nye familie ut? Svar på alle disse

spørsmålene ved å si at det er gode spørsmål, men at du ikke har noen svar fordi din oppgave bare er å flytte på folk.)

Nå kommer vi inn i gata der du skal bo. Vi nærmer oss et stort flott hus. Vi går mot ytterdøra og ringer på. Hvilket ord beskriver best hva du føler akkurat nå? Døra åpnes...Der står din nye familie...mann....kvinne....barn. De smiler. De ser glade ut for at du endelig er kommet. De har ventet så lenge på deg. Hva tenker du om dem? Er det noen som kjenner seg sinte eller triste? Hva gjør du når du er sint eller trist? Og du?

(Spør flere i gruppa hva de gjør når de blir sint eller trist. Gjenta svarene slik at alle rekker å tenke litt over dem. Hvis noen sier at de vil løpe av gårde og rømme fra familien, gjenta også dette, men fortell at du vil finne dem og bringe dem tilbake til familien.)

Når ville du ønske å se din egen familie igjen?

(Antakelig svarer noen "med en gang". Konfronter da deltakerne med de vanskelighetene de hadde hjemme.)

Var det du som ville hjem igjen med en gang? Men du har jo nylig fortalt at det har vært så mye bråk hjemme hos dere i det siste. Hvordan kan dette henge sammen? Vil du hjem igjen allikevel? Og du sa nettopp at du ikke var glad i mannen din lenger. Og du ønsket at barna dine skulle forsvinne. Vil du hjem likevel? Hvordan tror du at den nye familien din føler seg når du viser dem at du allerede nå vil tilbake til din egen familie? Heldigvis er dere alle sterke personer. Dere greier dere bra i den nye familien. Dere tilpasser dere og blir kjent i det nye miljøet. Selv om dere følte sinne og sorg forsøker dere å finne dere til rette. Din nye familie trenger deg, og du liker dem godt. Og tiden går. Men, oj sann, jeg har glemt noe. Jeg må fortelle dere at dere ikke får treffe familiene deres uten min tillatelse. Jeg, og bare jeg, kan gi dere lov. Men jeg har så mye å gjøre. Jeg må flytte så mange, at jeg alltid har dårlig tid.

Dette har ført til at dere ikke har vært hjemme på ganske lenge.

Nå har det gått et halvt år. Heldigvis har dere det bra tross omstendighetene. Du er sterk. Du har blitt vant med, og tilpasset deg, ditt nye miljø. Hva har ført til at du har vent deg til din nye familie? Og du? Hvordan har familien hjulpet deg til å finne deg til rette? Kunne de ha hjulpet deg enda bedre? Ville det ha hjulpet om du hadde fått snakket mer om din egen familie? Eller om du hadde fått skrevet brev til dem?

(Her må kanskje lederne hjelpe deltakerne med innspill. Spør dem om det har hendt noe morsomt mens de har vært i den nye familien, et fødselsdagsselskap eller andre hyggelige ting. Det har kanskje vært anledninger til å få gi uttrykk for følelser, være lei seg eller andre ting.)

En vakker dag så banker det på døra. Gjett hvem det er? Det er selvfølgelig meg. Jeg som flytter på folk. Jeg har en god nyhet til deg. Du kan få flytte hjem igjen. Hvordan føler du deg nå? Og du? Hvem vil flytte tilbake? Hvem vil ikke? Har dere noen spørsmål?

(Hvis noen har spørsmål, svarer du at det er et godt spørsmål, men du har ingen svar fordi du bare har som oppgave å flytte på folk.)

Denne gangen gir jeg deg god tid til å pakke sakene dine. Hva tar du med deg tilbake? Tar du med alt? Og du? Hvordan tror du den nye familien din kjenner seg når du forlater dem? Synes du at de skal la deg få dra sånn uten videre?

Flott, nå er alt klart. Ta nå avskjed med dem. Se på ansiktene deres når bilen kjører av gårde. Hva ønsker du at de skal føle? Nå skysser jeg deg tilbake til din egen familie. Du har kanskje mange spørsmål. Er alle hjemme fremdeles? Vil de at du skal komme hjem igjen? Kommer barna til å huske deg? Har mannen din, eller kona di, vært utro mens du var borte? Har noen andre kanskje tatt plassen din? Nå er du tilbake i familien din igjen. Kjenner du noen lengsel etter å få besøke familien du har bodd hos? Hvem av dere tror at relasjonene innen din egen familie fremdeles er de samme som før? Hvem av dere har tenåringer? Har de forandret seg? Du hadde kanskje håpet at det var tilfellet?

(Lederen må nå benytte anledningen til å hjelpe deltakerne med å slappe av og forberede seg på å avslutte øvelsen.)

Hvem av dere tror at det kan oppstå tilpasningsproblemer for deg eller de andre familiemedlemmene? Hvordan kan de tidligere relasjonene gjenskapes? Hvem av dere tror at det kanskje aldri blir som før? Jeg skal nå stille dere noen avsluttende spørsmål. Ville du gjerne hatt hjelp i den flyttingen du nettopp har vært med på? Hvem av dere ville hatt hjelp fra meg? Her slutter historien min. Før vi går videre vil jeg gjerne bli kvitt rollen min. Denne rollen finnes ikke i virkeligheten, men dere forstår sikker at jeg vil kvitte meg med den.

Merk: Den andre lederen bør her tre inn og påpeke at vi nå har NN tilbake i rommet som seg selv, hun er ikke lenger personen som flytter på folk.

Litt senere vil jeg sammen med dere tenke igjennom denne historien. Tenk deg at du virkelig måtte skilles fra familien din. Hvordan kunne dette skje på best mulig måte? Kan det gjennomføres uten at det gjør vondt? Hvilken hjelp ville du trenge i denne atskillelsen?

Vi kan lage en liste over forslagene deres. Kanskje hadde du mange spørsmål du ønsket svar på da jeg fortalte denne historien. Kanskje var du sint på meg eller for engstelig til å spørre. Jeg prøvde å snakke til deg, men du var kanskje så opprørt at du ikke hørte etter. Kanskje tenkte du: "Hvordan skal jeg få de som bestemmer til å forstå hva jeg føler og vil?"

Hvor lenge holdt vi på med denne historien? Kanskje 15 minutter. I denne tiden har vi fantasert sammen. Du har flyttet fra familien din og knyttet deg til nye mennesker. Du har antakelig kjent en del sterke følelser.

Når barn som har blitt fysisk og psykisk mishandlet, forsømt og vanskjøttet eller kanskje seksuelt misbrukt, kommer i fosterhjem hos dere, kan de ha en svær fordreid oppfatning av hvordan relasjonen mellom foreldre og barn ser ut. Teamarbeidet er nødvendig for å hjelpe barnet til å endre sin oppfatning, og til å etablere en trygg tilknytning.

Kan dere tenke dere hvordan barn og foreldre føler seg når de skilles fra hverandre. Tenk over at barn har en annen oppfatning enn voksne av tid og rom, det er vanskeligere for dem å ha noe klart tidsperspektiv. Overfor fosterbarn må det gjentas gang på gang at de ikke er ansvarlige for plasseringen. De må få konkrete erfaringer med at de kan stole på de nye voksne de har rundt seg, og at deres nye hjem er et trygt sted. De må videre erfare at de er verdifulle mennesker, og at deres følelser blir tatt på alvor og respektert.

Hvem av dere vil fortsette å bo på med noen som ikke "så" dere og tok godt vare på dere? Vil et barn ønske å bo i et hjem der det stadig møter skuffelser? Kjenner dere til noen eksempler fra deres nærmiljø der mennesker har det ille, men fremdeles blir værende? Kvinner som går tilbake til menn som mishandler dem? Barn som forblir hos foreldre som ikke tar hånd om dem? Hvorfor tror dere at barn vil bli boende i et miljø som er til skade for dem, fremfor å flytte til tryggere omgivelser?

Av og til kan det være vanskelig for fosterforeldre å forstå hvorfor fosterbarnet deres ikke er glad for å få bo hos dem. Barnet sliter kanskje med lojalitetskonflikter i forhold til sine to familier, og kjenner kanskje skyldfølelse i forhold til plasseringen.

Avslutt øvelsen "Å flytte på folk" ved å spørre hvordan deltakerne opplevde denne innlevelsesøvelsen. Gi dem god anledning til å snakke om hvilke følelser og reaksjoner øvelsen vakte hos dem.

Øvelse 3: Null, pluss og minus

Introduser øvelsen “Null, pluss og minus”. Merk: Denne øvelsen kan gjennomføres på to måter. Det ene alternativet er å be om en deltaker fra gruppa, og gi vedkommende en forhåndsinformasjon om hvordan øvelsen foregår. Han eller hun må i så fall få en generell beskrivelse, og være klar over at øvelsen innebærer en konkret demonstrasjon av tap. På grunn av øvelsens art er det viktig ikke å velge en deltaker som nylig har opplevd et vondt tap. Det andre alternativet er at en av kurslederne brukes i øvelsen.

Vi skal nå gjøre en øvelse som kalles “Null, pluss og minus”. Øvelsen er skulpturell, det vil si at den i hovedsak er en stille øvelse. Ved hjelp av ledende spørsmål, skal en person bygge opp en verden ved å bruke deltakere i rommet og stille dem opp som “tause statuer”. Øvelsen skal hjelpe oss med å trekke trådene tilbake til det vi har lært om tilknytningens betydning, og se dette i forbindelse med tap. Målet med den første delen av øvelsen er å se hvordan vi definerer oss selv gjennom våre relasjoner og de roller vi spiller.

Forbered øvelsens første del ved å klargjøre en gulvflate der det er plass til inntil 10 personer, og sett en stol i midten.

NN (navnet på gruppedeltakeren eller kurslederen) skal hjelpe oss med denne øvelsen, og vi skal lage en skulptur av hennes liv. Hun skal sitte her på stolen i midten. Etter hvert vil vi trenge andre frivillige som skal stå som tause statuer i det bildet som vår hovedperson kommer til å skape av sin verden. Dette bildet kaller vi en “skulptur”.

Innled øvelsen med en dialog og spørsmål som kan hjelpe hovedpersonen med å lage en skulptur av seg selv og sin verden.

Mine damer og herrer. Dette er et menneske, og denne plassen er hennes verden. Hei der, menneske. Vi vil gjerne bli litt kjent med deg, og forstå hvem du er. Vi må stille noen spørsmål til deg for å finne ut hvem du er. Har du et navn? Ja, denne personen heter NN (bruk hovedpersonens riktige navn, men i det videre her kaller vi henne Anna). Si meg Anna, hvem var det som ga deg navnet Anna? Jaså. La oss hente inn foreldrene dine. Nå trenger vi hjelp fra to frivillige som kan representere Annas foreldre. Anna, kan du fortelle dem hvor de skal plassere seg i din verden. Er det noen spesiell positur du vil at de skal innta som kan hjelpe oss med å huske hvem de representerer?

Fortsett øvelsen ved å hjelpe Anna med å identifisere og presentere andre betydningsfulle mennesker i hennes liv. Be henne plassere dem og foreslå hvilke positurer de skal innta. Pass på at alle rollene blir inkludert (datter, ektefelle, mor, tante, venn og samfunnsborger). Be Anna om å avsløre sitt yrke, og se til at hun plasserer ut noen som kan representere hennes arbeid, (for eksempel en kunde om hun jobber i en butikk, en pasient om hun er lege, eller en elev om hun er lærer.)

Be Anna fortelle om hva hun liker å gjøre i fritiden. Snakk med henne inntil du kan identifisere en fritidsaktivitet som omfatter samvær med andre mennesker, og sett inn noen av disse i bildet.

Fortsett på denne måten til hoveddelen av Annas relasjoner og roller er representert.

Sjekk hvorvidt "skulpturen" gir et godt bilde av Anna. Be Anna si noe positivt om sin egen personlighet. (svaret blir kanskje noe i retning av: "Jeg er snill".)

Spør Anna hvordan hun kan vite dette. (Anna, hvordan kan du vite at du er snill?)

Spør om det er noen representanter i den verden som er skapt som kan garantere at hun har denne egenskapen, eller om hun må legge til en ny person som referanse for dette. (Finnes det noen her som kan gå god for at Anna er snill, eller må vi finne noen andre som kan uttale seg om dette?)

Poengter at vi nå har en skulptur av Anna og hennes verden, og at vi derved er ferdig med øvelsens første del.

Anna, du begynte som et menneske vi visste veldig lite om. Men nå vet vi ganske mye om hvordan du ser på deg selv, og hvordan andre mennesker hjelper oss, og kanskje også deg, til å forklare og definere hvem du er. Å få forståelse for hvem man er henger i stor grad sammen med de mennesker og aktiviteter som er viktige for oss i livet.

Innled andre del av øvelsen.

Den andre delen av denne øvelsen kommer vi til å gjøre litt dramatisk. Ingen av dere skal gjøre noe annet enn å sette dere ned når dere får beskjed om det. Dette er en innlevelsesøvelse. Forsøk å være ekte i denne innlevelsen. Lytt til det jeg sier, og tenk etter hvordan Anna kan føle seg. Husk at mennesker kan oppleve to typer av tap. Forventede tap er slike som er en naturlig del av livet. Når vi for eksempel nærmer oss 50-årene kan vi forvente at våre foreldre snart vil gå bort. Man kan også forvente at en del menn vil miste noe av håret når de blir eldre. Uventede tap er for eksempel det å miste et barn, at små barn mister en av sine foreldre, eller kanskje en plutselig sykdom. Tap kan være av ulik art. Det kan være å miste en nær person, eller det kan dreie seg om tap av helse eller

materielle ting. Alle former for tap kan medføre et tap av selvfølelse. Denne delen av øvelsen handler om ulike former for tap som vi kan risikere å oppleve.

Fortsett øvelsen ved å la mennesker forsvinne ut av Annas liv som følge av ventede eller uventede tap. Kikk på det skulpturerte bildet og begynn med den personen Anna har plassert lengst borte fra seg. Avslutt med dem hun har plassert nærmest seg, for å oppnå en mest mulig dramatisk effekt. Beskriv en form for tap, og be siden den "personen" om å sette seg ned.

Merk: Lederne kan tilpasse det følgende eksempel til de rådende omstendigheter og den aktuelle hovedpersonen.

Eksempler på forventede tap.

Nå har barna dine vokset opp, Anna, og de flytter hjemmefra for å virkeliggjøre sine egne liv. Vil Annas barn være så snille og sette seg ned.

Foreldrene dine er nå blitt svært gamle. Først dør faren din, og ikke lenge etter også din mor. Vil Annas foreldre være så snille og sette seg ned.

Eksempel på tap av selvfølelse.

Du har gjort en kjempetabbe på jobben. Det var egentlig ikke din feil, men likevel får du faktisk sparken. Vil den som representerer arbeidet ditt være så snill og sette seg ned.

Eksempel på tap av helse.

Du har skadet høyrearmen din, Anna, og det har utviklet seg til en alvorlig seneskjede- betennelse. Som følge av dette kan du ikke lengre spille bowling. Vil dere som inngår i Annas bowlinggjeng være så snille og sette dere ned.

Eksempel på tap av nære personer. (Forsøk å finne både triste og humoristiske eksempler.)

Mannen din, Anna, har en spesiell utdannelse og er ekspert på rensing av drikkevann. Han er utpekt til å være firmaets representant i et flerårig utviklingsprosjekt i Etiopia. Han skal delta i arbeidet for å forhindre at vannforurensninger fører til en masseepidemi blant befolkningen der. Han kommer til å bli borte i tre år, og du har ikke anledning til å flytte med. Kan Annas mann være så snill og sette seg ned.

Det skjer brått en stygg trafikkulykke. Annas beste venninne omkommer i denne. Kan Annas venninne være så snill og sette seg ned.

Avslutt øvelsen med å påpeke at alle nå er borte utenom Anna selv.

Nå er vi kommet så langt Anna, at alle er borte. Det er ingen tilbake i livet ditt akkurat nå. (Pause) Åh, ja visst! Det var en ting til. Du har jo fremdeles navnet ditt. Jeg er lei meg, Anna, men vi må dessverre ta fra deg navnet ditt også. (Pause) Her har vi nå det mennesket vi startet med i begynnelsen.

Følg opp øvelsen gjennom å stille følgende spørsmål: Hvordan har dere det nå? Hvordan opplevde du dette her, Anna? Er det noe du vil si om alt som skjedde i din verden i slutten av denne øvelsen? Er det noen i gruppa som vil si noe til Anna?

Sammenfatt øvelsen og innled til diskusjon om de ulike former for tap vi kan oppleve.

Vi definerer i stor grad oss selv og andre ut fra hvilke relasjoner og roller vi har. Våre liv handler om hva vi gjør innenfor rammene av disse relasjonene og rollene. Når vi mister en viktig person eller rolle, kan vår oppfatning av hvem vi er, eller hvordan andre ser på oss, bli sterkt utfordret. Vår skulptur var kanskje i overkant dramatisk, men vi vet at alle mennesker kommer til å oppleve følbare tap i sine liv.

Spør deltakerne hvorfor det er så krevende å håndtere spørsmål omkring atskillelser, tap og sorg.

Pass på at følgende punkter kommer med:

- Atskillelser, tap og sorg er smertefulle opplevelser som det er vanskelig å tenke på og snakke om
- Vi kan føle oss ille til mote i samvær med barn eller voksne som er fortvilte og sinte
- Andre menneskers sorg kan minne oss om våre egne smertefulle opplevelser. Å bli berørt av deres smerte kan utløse våre egne vonde minner og følelser
- Våre egne smertefulle opplevelser kan være til hjelp eller til hinder i å møte og hjelpe andre mennesker som rammes av sorg
- Vi føler oss ofte usikre på hvordan vi skal kunne hjelpe andre mennesker med deres smerte
- Å bearbeide smertefulle tap kan ta lang tid, i blant hele livet

Øvelse 4: Anne og Marie

(Hentet fra PRIDE grunnopplæringskurs.)

Innledning til øvelsen

- En historie som har til hensikt å belyse ulike vilkår barn vokser opp under.
- Historien er ment til å hjelpe kursdeltagerne til å tenke gjennom de ulike aspektene i menneskets utvikling og at hvordan vi blir møtt og behandlet påvirker vår utvikling.
- Disse erfaringene starter allerede i mors liv og vil påvirke barnet fra dag en.
- Dette er historien om to jenter Anne og Marie som blir født på samme tid og på samme sted.
- Del gruppen i to og be en gruppe om å prøve å sette seg inn i situasjonen til Anne og den andre gruppen sette seg inn i historien til Marie.
- Deltagerne kan gjerne lukke øynene mens historien leses (tar ca.20 minutter)
 - Kurslederne leser hver sin del
- Oppsummering av historien
- Når dere er ferdige med å lese historien for deltagerne be de om å komme langsomt tilbake
- Spør hver av gruppene hvordan de opplevde øvelsen
- Denne øvelsen har til hensikt å prøve å vise deltagerne hvordan et barns utvikling vil påvirkes av de omgivelser det vokser opp i.

Barn som blir plassert i fosterhjem har som oftest vært utsatt for ulike risiko faktorer som har gjort dem sårbare for ulike utviklingsforstyrrelser og tilknytningsproblemer

Gjennomfør øvelsen.

Det er en vakker vårdag. På fødeavdelingen blir to babyer født i løpet av en time. Begge fødsler forløper normalt, og Anne og Marie kommer begge til verden med høylytte skrik.

Still følgende spørsmål til Anne:

Hva vet du om verden akkurat nå, Anne? Hva vet du om de voksne? Hva vet du om deg selv?

Pass på at følgende kommer med: Anne vet foreløpig nesten ingen ting om verden, de voksne eller seg selv.

Still følgende spørsmål til Marie:

Hva vet du om verden akkurat nå, Marie? Hva vet du om de voksne? Hva vet du om deg selv?

Pass på at følgende kommer med: Marie vet foreløpig nesten ingen ting om verden, de voksne eller seg selv.

Fortsett historien.

Dere er kommet til verden og blir tatt hånd om av sykehuspersonell som forteller at dere er nydelige og velskapte barn. Dere er født med gode genetiske egenskaper, og ifølge barnelegen tyder alt på at dere er friske og normalt begavet. Men dere tilhører svært ulike familier.

Du, Anne, er det første barnet til et ungt par som har lengtet etter å få barn. De har ikke så mye penger, men den inntekten de har er en sikker inntekt. De har skaffet en brukt vugge til rommet ditt. Foreldrene dine har forsikret seg om at den er sikker og stabil.

Mange slektninger har sett fram imot din ankomst, og de har sendt kosedyr og leker til deg, og gleder seg til å sitte barnevakt når den tid kommer.

Din mamma, Marie, er en tyveårig kvinne som allerede har brutt forholdet til pappaen din. Hun får lite støtte fra familien sin. Din mamma har også lengtet etter deg, men hun bekymrer seg over hvordan hun skal få pengene til å strekke til, og hun er engstelig for hvordan hun skal greie å ta hånd om deg alene. Hun har kjøpt en brukt vugge til deg, og så mye klær og utstyr som hun hadde råd til.

Som alle nyfødte er dere helt og holdent avhengige av de som passer på dere. På grunn av denne totale avhengigheten kommer dere helt naturlig til å knytte dere til de omsorgspersonene dere har, uansett hvordan de klarer å ivareta behovene deres.

Du er sulten Anne. Som alle sultne spedbarn begynner du å føle spenninger og ubehag. Du uttrykker dette gjennom å gråte. Mammaen og pappaen din er litt nervøse overfor det nye ansvaret, og de finnes alltid i nærheten og gir deg mye oppmerksomhet. Hver gang du skriker forsøker de å forstå hva som er galt og hva de kan gjøre for deg. De lærer seg raskt å forstå forskjellen på når du trenger mat, når du trenger ny bleie, og når du rett og slett "bare" er våken og klar for opplevelser.

Nå gråter du fordi du er sulten, og mamma kommer og gir deg mat. Du kjenner hvordan spenningene og ubehaget forsvinner. Samtidig kjenner du nærheten og varmen fra kroppen hennes. Du ser henne i øynene, og hun smiler til deg og sier at du ser så fint på henne. Når du skriker fordi bleien din er våt, kommer pappa og bytter på deg. Etterpå kjenner du deg tørr og fornøyd og får øyekontakt med pappa som smiler og prater med deg.

Still følgende spørsmål til Anne:

Hva lærer du deg om verden Anne? Hva lærer du deg om de voksne? Hva har du lært om deg selv?

Pass på at følgende kommer med: Anne får sine behov tilfredsstilt. Voksne er mennesker som sørger for at alt blir bra igjen. De holder henne godt, ser på henne, smiler og prater. Anne begynner å føle tillit til voksne, og hun liker seg selv. Verden ser ut til å være et bra sted.

Fortsett historien.

Du kjenner deg også sulten, Marie, men mammaen din begynner å føle seg sliten, nedfor og overbelastet av å ha ansvaret for et spedbarn. Hun har faktisk begynt å røyke hasj igjen. Tidligere har det hjulpet henne med å slappe av. Du vil ha mat nå, og du kjenner spenninger og ubehag fordi du er sulten. Som alle spedbarn gråter du for å uttrykke dine behov. Mammaen din reagerer langsomt, og nå har du skreket i fem minutter. Du kjenner mer og mer spenning og ubehag, og du skriker mer og enda høyere. Det går fem minutter til før mamma endelig kommer. Hun gir deg mat, men synes ikke å være noe spesielt interessert i deg. Du gråter, blir stiv i kroppen, og har vanskeligheter med å spise. Men du får likevel ned noe av melken. Hun legger deg litt hardhendt tilbake i vuggen uten å se på deg eller si noe, og du begynner å gråte igjen. Denne gangen lukker hun døra, og lar deg bli alene. Du skriker til du blir så utmattet at du sovner.

Still følgende spørsmål til Marie:

Hva lærer du deg om verden Marie? Hva lærer du deg om de voksne? Hva har du lært om deg selv?

Pass på at følgende kommer med: Marie lærer seg at hun ikke kan stole på at voksne tar hånd om henne. De kommer ikke til henne. De holder henne ikke godt, de ser ikke på henne og smiler. Marie føler ikke tillit til voksne, og hun er ikke sikker på at hun er noe særlig verdt. Verden ser ikke ut til å være et bra sted.

Fortsett historien.

Tiden går, og begge barna lærer seg å krype. En eller begge foreldrene dine ser etter deg hele tiden, Anne. Du er nysgjerrig av natur, og du kravler rundt i huset og i hagen. Hvis du blir litt engstelig, kan du alltid finne foreldrene dine og krype tilbake til dem. I blant kommer de deg til unnsetning før du selv forstår at du er i fare eller at du kan skade deg. Still følgende spørsmål til Anne:

Still følgende spørsmål til Anne

Hva lærer du deg om verden, Anne? Hva lærer du deg om de voksne? Hva lærer du deg om deg selv? Hvordan kommer erfaringene dine til å påvirke utviklingen din?

Pass på at følgende kommer med: Anne lærer seg at verden er et trygt sted. De voksne passer på barna og gir dem trygghet. Du kan alltid krype tilbake til dem. Barn kan være trygge når de utforsker verden. De voksne er alltid der, og de ser hva hun holder på med. Annes tilknytning til foreldrene er trygg, fordi de "ser" henne, bekrefter henne og beskytter henne.

Fortsett historien.

Din mamma, Marie, etterlater deg ofte hos en ung nabo som selv har to småbarn. Der blir du plassert alene i lekegrinda foran TV-en. Mammaen din fortsetter å røyke hasj, og hun har dessuten begynt å drikke. Hjemme har du begynt å røre på deg og kryper omkring, men mammaen din ser ikke alltid etter deg. Av og til drar du ned ting fra bordet. En gang fikk du en kopp varm kaffe over deg. Du fikk brannsåre på armen og måtte på legevakten. Legen merket ikke at mammaen din var påvirket, og meldte ikke fra til barneverntjenesten.

Still følgende spørsmål til Marie:

Hva lærer du deg om verden, Marie? Hva lærer du deg om de voksne? Hva lærer du deg om deg selv? Hvordan kommer erfaringene dine til å påvirke utviklingen din?

Pass på at følgende kommer med: Marie lærer seg at verden ikke er noe trygt sted. Barn kan skade seg om de kryper omkring. De voksne passer ikke alltid på barna. Derfor tør ikke barnet å utforske verden så aktivt, og utviklingen deres kan forsinkes. Maries tilknytning til mor er utrygg, fordi mor ikke har tid og krefter til å "se" henne, bekrefte henne og beskytte henne.

Fortsett historien.

Dine foreldre, Anne, har likt å leke og prate med deg fra den dagen du ble født. De synger for deg, hermer etter lydene dine, og leser barnebøker for deg før du egentlig forstår hva de handler om. Du har fargerike leker i spennende former som du kan ta på og flytte på.

Foreldrene dine viser deg hva du kan gjøre, og de blir lykkelige når du lærer deg å gjøre ting på egen hånd. Foreldrene dine blir veldig glade når du begynner å lage lyder som minner om mamma og pappa. Du gjentar disse lydene, og hermer etter deres lyder til deres åpenlyse henrykkelse. Ganske snart skjønner du at mamma er en lyd som hører sammen med din mamma, og når du sier denne lyden så kommer hun til deg.

Still følgende spørsmål til Anne:

Hva lærer du deg om verden, Anne? Hva lærer du deg om de voksne? Hva lærer du deg om deg selv? Hvordan kommer erfaringene dine til å påvirke utviklingen din?

Pass på at følgende kommer med: Anne lærer at verden er bra, og at det er tillatt å ha det gøy. De voksne smiler og ler og oppmuntrer henne til å lære nye ting. Hun er trygg på de voksne. De voksnes smil og glede inspirerer henne til nye oppdagelser og til å lære nye ting. Disse erfaringene hjelper Anne til å lære og å utvikle kognitive, språklige, sosiale og fysiske ferdigheter. Anne føler både at hun er verdifull, og at hun kan mye.

Fortsett historien.

Mammaen din, Marie, har fått en ny venn som har flyttet sammen med dere. Han passer deg på dagtid ettersom han er arbeidsledig. Han drikker også, og er ikke særlig interessert i barn.

På samme måte som barnevakten, lar han deg sitte alene i lekegrinden i et annet rom om dagen. Når du gråter, kjefter han på deg og kaller deg stygge ting. Et par ganger har han dyttet deg ned i lekegrinden. Mammaen din er bekymret for kjærestens heftige temperament og måten han tar vare på deg. Hun prøver å få deg til å være så stille som mulig. Hun har ikke mye tid til å være alene med deg, så når du begynner å lage lyder er det ingen som hører på deg. Du har fått noen leker, men som oftest leker du alene, og ingen er noe særlig interessert i hva du gjør med lekene dine.

Still følgende spørsmål til Marie:

Hva lærer du deg om verden Marie? Hva lærer du deg om de voksne? Hva lærer du deg om deg selv? Hvordan kommer erfaringene dine til å påvirke utviklingen din?

Pass på at følgende kommer med: Maries erfaringer gjør henne stadig mer utrygg og mistenksom overfor de voksne og verden. De voksnes reaksjoner er uforutsigbare. Det er vanskelig for Marie å skape en positiv oppfatning av seg selv, når de voksne ikke ser henne og gir henne bekreftelser på seg selv. Disse erfaringene hindrer Marie fra å forsøke å lære å utforske verden og å sette ord på ting. Marie er usikker på om hun er verdifull, og på om hun kan klare særlig mye.

Fortsett historien.

Du er nå to år gammel, Anne. Du kan gå rundt over alt nå, og begynner å kjenne deg svært selvstendig. Du er litt hardhendt mot katten. Mamma viser deg hvordan du kan klappe den fint og mykt. Så klapper du pusen slik hun viste deg, og mamma gir deg en god klem. Kusinen din kommer for å leke, og dere blir uenige om et leketøy. Mamma går imellom og sier at dere må dele med hverandre, og etterpå gir hun dere et leketøy hver til å leke med. Det virker som om mamma og pappa alltid ser etter deg. Du hører at de sier "nei" hvis du forsøker å ta i strykejernet, eller er på vei til å gå ut i gata. Du liker ikke å få "nei", da kan du bli sint og få et raserianfall. Da løfter foreldrene dine deg vennlig men bestemt opp og bærer deg bort. Til slutt begynner du å høre etter når de sier "nei" og forandrer oppførselen din. Når du gjør som de sier, blir foreldrene dine tydelig glade, og de sier at du er "flink".

Still følgende spørsmål til Anne:

Hva lærer du deg om verden Anne? Hva lærer du deg om de voksne? Hva lærer du deg om deg selv?

Pass på at følgende kommer med: Anne har lært seg at også andre har følelser. Hennes foreldre lærer henne hvordan hun skal omgås andre, og hvordan aggressive impulser kan kontrolleres. Hun forstår at hun kan kontrollere atferden og impulsene sine selv. Anne lærer seg at andre setter pris på henne og synes at hun er flink.

Fortsett historien.

Når du, Marie, er sammen med mammaen din, driver hun ofte med andre ting. Ettersom du blir mer selvstendig er det vanskeligere for deg å vite hva du kan forvente deg. Når kjæresten til mamma kommer, fiker han til deg og låser deg inne på rommet hvis et leketøy går i stykker, eller hvis du rører noen av hans saker. Mammaen din virker mest fraværende, hun legger lite merke til hva du driver på med. Når du havner i klammeri med et annet barn, lar hun dere slåss til en av dere blir skadet. Av og til etterlater hun deg alene i leiligheten i flere timer mens hun er ute. En gang da mamma lå og sov midt på dagen, gikk du ut av huset alene og ble funnet av en nabo flere kvartaler borte. Barneverntjenesten ble varslet, og en undersøkelse ble påbegynt.

Still følgende spørsmål til Marie:

Hva lærer du deg om verden Marie?

Hva lærer du deg om de voksne?

Hva lærer du deg om deg selv?

Pass på at følgende kommer med: Marie lærer seg at hun ikke kan stole på at de voksne viser henne hva hun skal gjøre. Verden er et farlig sted hvor man kan skade seg. Barn kan få straff om de følger sine impulser, men de får lite veiledning i hva de kan gjøre og i hvordan de kan kontrollere atferden sin. Marie lærer seg at andre ikke setter pris på henne, og at hun ikke er særlig flink.

Fortsett historien.

Foreldrene dine, Anne, har noen gode venner som har kjent deg fra du ble født. I den perioden da du var redd for fremmede, gråt du når de tok deg opp på fanget. Men de var ofte på besøk hos dere, og etter hvert likte du det godt når de satt barnevakt. De vil gjerne bli fosterforeldre, og har gjennomført PRIDE-grunnopplæring. Mens de venter på sin første plassering, synes de det er hyggelig å passe på deg i blant. De ønsker å lære hva det innebærer å ta hånd om et barn.

Still følgende spørsmål til Anne:

Anne, hva lærer du deg om verden og de voksne av disse erfaringene?

Pass på at følgende kommer med: Anne bygger opp en grunnleggende tillit til omverdenen. Hun lærer seg at hun også kan stole på mennesker utenfor familien, og at også disse liker henne og setter pris på henne.

Fortsett historien.

Ditt familieliv, Marie, bli stadig dårligere. Mammaen din har mistet jobben, og hennes rusmisbruk blir stadig mer alvorlig. Etter hvert som du blir eldre blir du ekstremt aktiv og aggressiv. Du får stadig hyppigere raseriutbrudd. Til slutt tar mammas kjæreste deg så hardt i armen at skulderen går av ledd, og han gir deg en kraftig ørefik så du begynner å blø fra nesen og munnen. Mamma tar deg med til legevakten. Legen der varsler barneverntjenesten som fatter et akuttvedtak og bestemmer at du skal plasseres i fosterhjem. Du blir plassert hos barnevaktene til Anne. Når du kommer hjem til dem forteller de deg at du kan føle deg trygg der.

Still følgende spørsmål til Marie:

Etter alt du har lært deg om verden og de voksne, Marie, kommer du til å tro på de nye fosterforeldrene dine?

Pass på at følgende kommer med: Marie har lært seg at voksne er uberegnelige og ikke til å stole på. Ut i fra Maries erfaringer finnes det ingen grunn til å stole på de nye fosterforeldrene, eller å regne med at de vil ivareta hennes behov.

Still følgende spørsmål til Marie:

Tror du, Marie, at det fosterforeldrene dine har lært seg ved å passe på Anne kan være til hjelp når de nå skal ta hånd om deg?

Pass på at følgende kommer med: Fosterforeldrenes erfaringer fra å ha tatt hånd om Anne gjør dem ikke tilstrekkelig forberedte til å ta hånd om Marie. Maries livserfaringer er så annerledes enn Annes. Marie har ikke fått muligheter til å utvikle sine intellektuelle og fysiske ferdigheter fullt ut. Hennes språkutvikling og sosiale utvikling er trolig forsinket. Marie er ikke motivert for å prøve nye ting - hun har ikke fått noen oppmuntring til det. Anne kan ta i mot og reagere positivt på ros og bekræftelse, det kan ikke Marie. Derfor blir det utfordrende å være omsorgspersoner for Marie.

Avslutt innlevelsesøvelsen.

Vi er nå ferdige med denne innlevelsesøvelsen. Kom nå langsomt tilbake til deres "egentlige jeg". Strekk dere litt og finn en behagelig sittestilling. Dere skal få litt tid til å "komme tilbake".

Spør deltakerne i "Anne-gruppen" hvordan de opplevde øvelsen. Svarene vil antagelig handle om at de kjente seg vel og at de trivdes med å være baby. Mange ble kanskje også overrasket over hvor ulike deres og Maries erfaringer var.

Spør deltakerne i "Marie-gruppen" hvordan de opplevde øvelsen. Svarene kommer antagelig til å handle om at de kjente seg gradvis mer ille til mote, og mer og mer fortvilte ettersom øvelsen skred fram.

Sammenfatt innlevelsesøvelsen.

Gjennom denne øvelsen har dere fått anledning til å se hvordan barns utvikling påvirkes av hvilken omsorg de får. Alle de fem utviklingsdimensjonene blir påvirket, i større eller mindre grad: både den motoriske, den intellektuelle, den følelsesmessige, den sosiale og den moralske. Det er fordi et barn som ikke har erfart stabil god omsorg, i liten grad tør å stole på andre og dermed også i liten grad tør å utforske omgivelsene. Det mister derved mange anledninger til læring. Fosterbarn har oftest erfart sviktende omsorg over tid.

Oppsummering av historien

-Denne øvelsen har til hensikt å prøve å vise deltagerne hvordan et barns utvikling vil påvirkes av de omgivelser det vokser opp i.

Barn som plasseres i fosterhjem kan representere utfordringer på det emosjonelle, sosiale, kognitive og atferdsmessige plan for sine omsorgsgivere og andre.

Barn som blir plassert i fosterhjem har som oftest vært utsatt for ulike risiko faktorer som har gjort dem sårbare for ulike utviklingsforstyrrelser og tilknytningsproblemer.

Barn vil alltid knytte seg til sine foreldre/omsorgspersoner forutsatt at det er de som er til stede.

Kvaliteten på tilknytningen vil bli sterkt påvirket av kvaliteten på den omsorgen som gis. Når vi har en bedre forståelse for dette er det lettere for oss å forstå hvorfor barn kan ha så forskjellige utviklingsbehov og hvordan møte barnets ulike behov.

Øvelse 5: Matvarebutikken

Gjennomfør øvelsen "Matvarebutikken" for å vise hvordan vi skaper oss forestillinger om menneskers utviklingsnivå basert på antagelser om deres alder. Merk: Denne øvelsen er tenkt som en humoristisk aktivitet. Gjennomfør den raskt for å få umiddelbare reaksjoner. Ingen svar er riktige eller gale.

Case 1

Forestill dere at dere går ut av bilen foran matvarebutikken. Der oppdager dere en person som nettopp har mistet en hel eske med matvarer. Varene ligger strødd utover. Melken, juicen og eggene renner ut over asfalten. For et kaos! Hvilke tanker eller spørsmål ville du gjort deg om personen som stod der blant varene sine var:

- Ca. 5 år gammel? Deltakerne kommer antagelig med forslag som: Hvor er foreldrene? Foreldrene må være i nærheten et sted. Foreldrene må ta mer ansvar for barnet. Barnet er sikkert lei seg og redd. Bør jeg hjelpe til?
- Ca. 17 år? Deltakerne kommer antagelig med forslag som: Typisk tenåring - å være så klossete! Han har sikkert en kamerat som kommer og hjelper ham.
- Ca. 35 år? Deltakerne kommer antagelig med forslag som: Har det skjedd et uhell? Han må ha puttet for mye opp i eska. Nå er han sikkert ganske forbannet. Bør jeg hjelpe til?
- Ca. 75 år? Deltakerne kommer antagelig med forslag som: Stakkars menneske! Han er kanskje syk og forvirret? Bør jeg gripe inn?

Case 2

Forestill dere nå at dere ser to personer som løper frem og tilbake mellom hyllene i butikken og kommer i veien for folks handlevogn. Hvilke spørsmål eller tanker ville du gjort deg om disse personene var:

- Ca. 4 år gamle? Deltakerne kommer antagelig med forslag som: De må ha kommet bort fra foreldrene sine. Det må være slitsomt å dra på handletur med to fireåringer. Foreldrene burde se bedre etter dem.
- Ca. 14 år gamle? Deltakerne kommer antagelig med forslag som: Jeg skal vedde på at foreldrene deres ikke vet hva de gjør på. Tenåringer er håpløse.

- Ca. 35 år gamle? Deltakerne kommer antagelig med forslag som: De er kanskje psykisk syke eller kriminelle. Kanskje den ene prøver å fange den andre?

Case 3

Ved hylla der godteriene står ser du en person som åpner en pose karameller og begynner å spise.

Hvilke tanker ville du gjøre deg om personen var:

- Ca. 3 år gammel? Deltakerne kommer antagelig med forslag som: Jeg skal vedde på at foreldr
- Ca. 10 år gammel? Deltakerne kommer antagelig med forslag som: Hun burde vite bedre.
- Ca. 17 år gammel? Deltakerne kommer antagelig med forslag som: Tenåringer kan være umulige, men han burde vite bedre. Dette er tyveri!
- Ca. 75 år gammel? Deltakerne kommer antagelig med forslag som: Hun er kanskje syk og forvirret. Hun har kanskje sukkersyke og trenger noe søtt øyeblikkelig.

Oppsummer diskusjonen om menneskets utvikling.

Av denne øvelsen kan vi lære at vi alle skaper oss forestillinger om menneskers atferd og utviklingsnivå ut fra deres alder. Men hvis det dreier seg om barn med erfaringer som har medført utviklingsforstyrrelser, kan forestillinger ut fra alder føre til at våre forventninger blir urealistiske.

Husk på menneskers utvikling skjer i stadier, og at ingen stadier kan hoppes over. Dette innebærer at et fosterhjem må møte barnet på det følelsesmessige, sosiale og kunnskapsmessige nivå det befinner seg på, og ikke ta utgangspunkt i den kronologiske alderen.

Som vi har kunnet konstatere, er mennesket følsomt og sårbart. Men det er også robust. Det har en indre driv mot utvikling. Selv om vi preges av genetisk arv, forhold under graviditeten og fødsel og ikke minst livsbetingelsene senere, utvikler de aller fleste av oss seg til hyggelige og velmenende personer. Med deres hjelp og engasjement, og med støtte fra temaet rundt dere, kan også barn som har opplevd mye vondt få en positiv utvikling!

Øvelse 6: Matvarebutikken

Under følger en case til drøfting om når man som tilsynsperson skal melde fra.

Casen problematiserer både tidsperspektiv fra gjennomføring av tilsyn til når informasjonen når tilsynskommune/omsorgskommune og tiltak eventuelt kan iverksettes. Videre problematiseres forhold knyttet til slektsplassering og hensyn til fosterhjemmet, og oppfølging av disse fra omsorgskommunen. Vurderinger rundt omsorgskommunens oppfølging av antall oppfølgingsbesøk/tilsynsbesøk, når anbefaler man endring i hva som er besluttet? Barneverntjenesten og fosterhjemmet sitt ansvar for oppfølging av guttens skolegang, og alvorret i skolevegringsproblematikk . Skolevegring skal bl.a. prioriteres i barne- og ungdomspsykiatrien.

Gutt seksten år som bor i fosterhjem hos tanten og hennes familie. Han har bodd hos familien i tre år og har en klar samværsavtale med begge foreldrene. Går første år på videregående skole.

Under tilsynsbesøket kommer det fram at gutten ikke har vært på skolen på to uker. Han er ikke syk, men sier at han ikke vil gå på skolen. Tanten opplever at gutten gradvis de siste ukene har blitt noe mer stille, tilbaketrukket, og beskriver han som muligens litt deprimert. Hun orker likevel ikke å mase mer på skolegang, da dette bare fører til krangling.

Det nærmer seg skoleferie, og du som tilsynsperson vet, at dersom ikke noe skjer før ferien vil gutten stå i fare for å ha for høyt fravær slik at han ikke består skoleåret. Omsorgskommunen har redusert antall oppfølgingsbesøk fra fire til to i året og har nylig vært i fosterhjemmet på årets første besøk.

Fostermor gir uttrykk for at hun opplever at hun er veldig alene med disse utfordringene med gutten, men sier at hun ikke vil mase på barneverntjenesten, da hun mener at hun som en i guttens familie bør klare å håndtere dette.

Videre er det besluttet å redusere antall tilsynsbesøk i fosterhjemmet da gutten

- 1) er over femten år,*
- 2) plasseringen har vart i mer enn to år og plasseringen har vært relativt stabil inntil nylig, og*
- 3) både gutten og fosterhjemmet har samtykket til en slik reduksjon.*

Det nærmer seg skolens vinterferie og du vet at det vil ta noe tid før rapporten din vil være tilsynskommunen i hende.

Hva gjør du med informasjonen?

Hvordan vurderer du beslutningen om en reduksjon i antall tilsynsbesøk?

Øvelse 7: Min bror Morten¹

Min bror Morten

Jeg husker dagen da Morten kom. Fosterbarnet Morten. Jeg var blitt lært opp med at er du snill mot en person, er personen snill tilbake. Men den responsen jeg fikk fra Morten var ny for meg. Det var ingen god følelse. Livet mitt på skolen og blant venner ble vanskeligere og han kunne jule til foreldrene mine. Og følelsen når mamma og pappa ikke støttet meg, var fæl. Det skjedde et par ganger.

Det kom til et punkt hvor jeg følte meg litt på utsiden av min egen familie. Jeg måtte si fra. Selv om det kan være litt ekkelt å si at du føler du ikke får nok oppmerksomhet, og at dine foreldre bruker for liten tid på deg. Jeg skjønnte at Morten trengte all oppmerksomheten, men foreldre som også er fosterforeldre må høre på egne barn.

Mamma og pappa la nå bedre merke til at Morten testet meg, og begynte derfor å gi meg støtte og lot oss ordne opp selv. Nå kunne jeg vise at jeg var størst og at han ikke bare kunne komme hit og tro at han kunne ta min plass. For meg var dette viktig å få markert. Men etter hvert ble det viktigere å vise Morten at vi begge kunne ha like stor plass i hjertene deres.

¹ Teksten er hentet fra Bufetat, region sør sin Facebook-side, mai 2015.

Det er viktig at du ikke overkjører en ny bror eller ei ny søster, men det er viktig hvis du er størst, å vise at du ikke lar deg overstyre.

Mine nærmeste venner visste jo at han var fosterbroren min. Når andre spurte om vi var søsken, var det i starten ganske viktig for meg å få frem at han var min fosterbror. Morten kunne den gang ha en litt rar måte å få oppmerksomhet på, særlig hvis han følte seg utrygg. Folk som ikke kjente meg trodde at han hadde lært noe av disse tingene av meg eller hjemme.

Før mamma og pappa bestemte seg for å ta i mot Morten, var det viktig for dem å vite om jeg var klar til å dele. De inkluderte meg derfor ganske mye. For meg var dette litt stas. Jeg følte at jeg hadde et ord med i saken. Noe jeg tror er viktig. Viktig å vite om du er klar til å dele, ikke bare dine ting, men også å dele din mor og far, bestemor og bestefar, onkler og tanter.

Etter hvert som Morten og jeg skjønnte at vi måtte samarbeide for å få til ting, ble alt bedre. I dag er vi som vanlig søsken, vi krangler om «alt og ingenting». Men nå som vi begge er litt eldre har vi går litt lei av det, så vi krangler egentlig ikke så mye lenger.

I dag føles det som om vi har vært søsken helt siden han ble født. Jeg er glad i han og jeg vet han er glad i meg. Nå synes jeg det bare blir rart å fortelle folk at han er fosterbroren min, litt fordi jeg føler jeg ikke trenger det lenger og litt fordi det ikke er så mange som spør heller. Det er jo sånn at mennesker som lever med hverandre

begynner å ligne på hverandre. Hver gang vi er i utlandet sier folk at jeg ligner på mamma og at Morten ligner på pappa.

Hilsen Karine, 15 år.

Øvelse 8: En mors opplevelse²

Da barna mine ble plassert i fosterhjem for første gang var det en utrolig skremmende opplevelse. Noen fremmende mennesker skulle ta vare på mine barn for meg, fordi jeg selv ikke var i stand til det.

Jeg måtte finne meg i at andre skulle si god morgen, smøre matpakken, gå på skole møter, trøste dem og si god natt til dem. Jeg gikk brått fra å være den viktigste personen i barnas liv til å bli en tilskuer i barnas liv, på få timer.

Alt gikk så fort og jeg fikk vite så lite om hva som ville skje nå og hvordan barna mine hadde det. Tenk deg selv hvordan det er å ikke vite hvordan barna dine har det, uten mulighet til å kontakte dem å spørre.

² En mor til barn i fosterhjem

Øvelse 9: Ulike former for tap

1. Be deltakerne komme med eksempler på former for tap som vi alle må forvente oss å møte i livet. Pass på at følgende eksempler kommer med: Når våre foreldre blir gamle og dør. Eksamen (og tap av klassen), ny jobb (og tap av den gamle). Når barn begynner på skolen. Når barn vokser opp og flytter hjemmefra. Klimakteriet, å ikke kunne få barn lenger. Pensjonsalderen, å måtte slutte i jobben. Den fysiske aldringsprosessen. Tap av ektefelle, familiemedlemmer og venner som følge av den naturlige aldringsprosessen. Tap av fordeler og friheter ved at vi går fra barndom til voksentilværelse.

2. Be deltakerne gi eksempler på tap som ikke er en naturlig del av livet. Pass på at følgende eksempler kommer med:

Sykdom, skader, skilsmisse, et barns død, en av foreldrenes for tidlige død, arbeidsledighet, ufrivillig barnløshet, trafikkulykker, brann, flom, orkan eller andre naturkatastrofer.

3. Spør gruppa om det er noen forskjell på hvordan vi reagerer på forventede og uventede tap. Pass på at følgende kommer med når det gjelder forventede tap:

Alle mennesker rammes av slike former for tap. Det finnes som oftest hjelp og støtte å få fra omgivelsen når slike tap skjer, fordi de anses som allmennmenneskelige og noe vi alle kommer til å oppleve. Forventede tap betraktes som "naturlige", og vi kan kjennes oss som normale når vi sørger. Vi kan kjenne følelser av anger, men vi føler sjelden skyld eller skam når vi opplever slike tap. Vi er vanligvis – på et eller annet bevissthetsnivå - forberedte på at forventede tap vil ramme oss.

Pass på at følgende kommer med når det gjelder uventede tap:

Vi er som oftest totalt uforberedt på uventede tap. Alle mennesker opplever ikke de samme former for uventede tap. For noen typer uventede tap, som for eksempel det å være ufrivillig barnløs, finnes det ganske liten forståelse i våre omgivelser for vårt behov for å sørge. Uventede tap blir ofte ekstra tunge å bære, fordi man kan føle skam eller skyld. Uventede tap anses ikke alltid som "naturlige", og følelsen av å være annerledes kan gjøre sorgarbeidet vanskeligere.

4. Definer ulike former for tap: helse, nære personer, materielle ting og selvfølelse.

I tillegg til å skille mellom forventede og uventede tap, kan vi også dele inn de tap vi har snakket om i ulike kategorier. Først har vi tap av helse, så vel kroppslig som mentalt. Som eksempel kan vi nevne Annas seneskjedebetennelse som hindret henne fra å være med på en aktivitet som betydde mye for henne. Og når Anna mistet jobben ble hun først og fremst påført økonomiske bekymringer, men trolig også store psykiske på- kjenninger.

For det andre har vi tap av nære relasjoner. Vi kan miste en nær slektning eller venn ved at han eller hun dør eller kanskje flytter langt av gårde. Ufrivillig barnløshet kan oppleves som et tap av de barn man aldri vil få.

For det tredje har vi tap av materielle ting. Å komme hjem fra jobben en dag og oppdage at hjemmet ditt har brent ned er et eksempel på et dramatisk materielt tap, men det kan også handle om at noen har stjålet sykkelen din.

Videre vil vi nevne tap av selvfølelsen, det vil si når vi kjenner oss lite eller intet verdt. Denne formen for tap kan være en direkte følge av at man rammes av noen av de formene for tap vi nettopp har omtalt.

Visse tap er en kombinasjon av alle disse formene, som for eksempel ved en skilsmisse/ samlivbrudd. Selv om begge parter er enige, så mister vi en person vi lenge har – og kanskje ennå er – glad i, og som vi lenge har delt livet med, selvfølelsen kan bli angrepet, og det blir en mindre å dele regningene med.

5. Forklar hvorfor det er viktig å forstå hvilke ulike former for tap mennesker opplever. Pass på at følgende punkter kommer med: Det er viktig å forstå at mange betydningsfulle livserfaringer også innebærer en eller annen form for tap. Noen tap er mindre åpenbare enn andre, og det kan være nyttig å se på en persons erfaringer og tenke igjennom hvilke tap vedkommende kanskje har opplevd. Den vanligste formen for tap mennesker opplever er tap av selvfølelsen, fordi det er ofte en direkte følge av at man rammes av andre former for tap. Alle som opplever tap reagerer med endringer i følelser og også ofte i atferd. Hvor omfattende endringene vil være blir bestemt av hvor omfattende tapet blir opplevd å være.